

8. BÖLÜM

20. YÜZYILIN BAŞINDA BAYBURT'TA YÖNETEN- YÖNETİLEN İLİŞKİLERİ VE KAMU DÜZENİNİ SAĞLAMA ÇABALARI

Esat AKTAŞ¹

GİRİŞ

Anadolu'nun kuzeydoğusunda Çoruh vadisi içinde bulunan Bayburt, Eskiçağ Dönemi'nde yerleşim alanı olarak kullanılmaktaydı.² Ortaçağ Dönemi'nde Bizans sınırlarındayken Türklerin Anadolu'da ilk uğrak yerlerinden biri oldu. Çağrı Bey'in 1018 Batı Seferi, Selçuklu akınlarının önünü açtı.³ 1054 Seferi'nde Bayburt'un fethi için mücadele verilmişse de bölgede hâkimiyet, ancak 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra kurulabildi. Türkmenlerin yurt edindikleri Bayburt, Danişmendli ve Saltuklu hâkimiyetlerinden sonra 1202 yılında Türkiye Selçuklu Devleti sınırlarına dâhil edildi. Sonrasında sırasıyla Eretnaoğulları, Mutahharten, Karakoyunlu ve Akkoyunlu hâkimiyetlerinde kalan Bayburt, Yavuz Sultan Selim Dönemi'nde Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetine girdi.⁴ Türkiye Selçuklu Devleti'nin uç şehri konumunda olan Bayburt ve çevresi, doğu-batı arasında seyahat yapanların güzergâhıydı.⁵ Gelişmeye elverişli olduğundan dolayı İlhanlılar zamanında ticarî ve ekonomik yönlerden de önemli bir bölge oldu.⁶

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Tarih Bölümü, esataktas@bayburt.edu.tr ID: <http://orcid.org/0000-0003-4197-8470>

² İsmet Miroğlu, "Bayburt", *TDVİA*, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, s. 225-226; Veli Ünsal, *Eskiçağda Çoruh Havzası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006, s. 28, 98; Süleyman Çiğdem-Osman Emir, "Bayburt Kalesi'nin Prehistoriası ve Eski Çağı Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Kaleli Kentler ve Bayburt Kalesi Kongresi*, 26-27 Mayıs 2016, Bayburt Belediyesi Yayınları, 2017.

³ Yasemin Aktaş, "XI-XV. Yüzyıllar Arasında Bayburt (Doğu ve Batı Kaynaklarındaki Nakillere Göre)", *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*, Ed. Süleyman Çiğdem-M. Yasin Taşkesenlioğlu-Esat Aktaş, Bayburt Üniversitesi Yayınları, Bayburt 2019, s. 11-12.

⁴ Miroğlu, "Bayburt", s. 226; Aktaş, "XI-XV. Yüzyıllar Arasında Bayburt", s. 12-13.

⁵ Aktaş, "XI-XV. Yüzyıllar Arasında Bayburt", s. 13.

⁶ Özkan Dayı, "Kitâb-i Diyârbekriyye'de Bayburt", *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*, Ed. Süleyman Çiğdem-M. Yasin Taşkesenlioğlu-Esat Aktaş, Bayburt Üniversitesi Yayınları, Bayburt 2019, s. 29.

bir tarihte açıldığı tahmin edilen kız rüşdiyesinde 80 öğrenci eğitim almak-
taydı. Erkek öğrenci sayısıyla kıyaslandığında ve dönemin şartları düşünül-
düğünde bu sayının azımsanmayacak kadar çok olduğu açıktır.

Halkın, devletin ekonomik durumunun iyi olmadığı bir dönemde dev-
let işlerinin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine destek verdiği, Hükümet
Konağının yapım sürecindeki çabadan anlaşılmaktadır. Konağın yapımı
için şehrin önemli isimlerinden birinin arsa bağışlamasının ardından ko-
nağın inşaat masrafinin da yarısının halk tarafından karşılanacağı bilgisi-
nin verilmesi, devlet-millet birliğinin önemli göstergelerinden biridir.

Netice itibariyle 20. yüzyılın başında devlet merkezindeki kararların
kısa sürede etkisinin hissedildiği bir yer olduğu anlaşılan Bayburt'un, dev-
letin üst kademelerine varlığını gösteren ve sesini duyuran şehirlerden biri
olduğu da görülmektedir.

KAYNAKÇA

1-T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı-Osmanlı Arşivi (BOA.)

Bab-ı Âli Evrak Odası Evrakı (BEO.): 2828/212051, 2854/213976, 2897/217257, 2900/217434,
3156/236654, 3192/239367, 3252/243844, 3294/247043, 3506/262912, 3516/263675,
3530/264677, 3552/266390, 3845/288301, 4221/316568, 4221/316569, 4272/320361,
4379/328414.

Dahiliye Nezareti İdare-i Umumiye Ekleri (DH.İ.UM.EK.): 69/14.

Dahiliye Nezareti Mebâni-i Emîriye-Hapishâneler Müdüriyeti Evrakı (DH.MB.HPS.): 23/37.

Dahiliye Nezareti Mektubî Kalemi (DH.MKT.): 1096/43, 1109/37, 1112/25, 1204/57, 1215/68,
1227/66, 1234/14, 1280/64, 2571/146, 2621/52, 2623/132, 2655/5, 2667/87, 2740/78,
2787/57, 2796/25, 2796/60, 2802/27, 2820/52, 2825/57, 519/88, 541/23, 597/12, 613/43,
721/67, 835/24.

Dahiliye Nezareti Mütenevvia Evrakı (DH.MTV.): 17/55.

Dahiliye Nezareti Muhaberat-ı Umumiye İdaresi Evrakı (DH.MUİ.): 17/13, 62/49, 7/73, 9/35.

Dahiliye Nezareti Şifre Evrakı (DH.ŞFR.): 388/7, 390/115, 390/12, 393/128, 396/3, 421/112.

Hariciye Nezareti Tahrirât-ı Hariciye Odası (HR.TH.): 368/40.

İrade Dahiliye (İ.DH.): 1448/5, 1464/49, 1501/35, 1507/2, 1516/77.

İrade Taltifat (İ.TAL.): 423/2.

Maarif Nezareti Tedrisat-ı İbtidaiyye Kalemi (MF.İBT.): 127/63, 360/61.

Maarif Nezareti Mektubî Kalemi (MF.MKT.): 678/9.

Maliye Nezareti Emlak-i Emiriyye Müdüriyeti (ML.EEM.): 857/14, 1323/50.

Yıldız Sadaret Hususî Maruzât Evrakı (Y.A.HUS.): 515/119.

Yıldız Sadaret Resmi Maruzât Evrakı (Y.A.RES.): 151/103.

2-Salnameler

Salname-i Vilayet-i Erzurum, Defa 15, Sene H. 1318.

3-Araştırma ve İnceleme Eserler

Ahmad, Feroz, *İttihat ve Terakki (1908-1914)*, Kaynak Yayınları, İstanbul 2010.

Aktaş, Esat, "Bayburt Kaymakamı Yusuf Ziya Bey'in Esaret Yılları ve Türkistan'daki
Faaliyetleri", *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*, Ed. Süleyman Çiğdem-M.

- Yasin Taşkesenlioğlu-Esat Aktaş, Bayburt Üniversitesi Yayınları, Bayburt 2019, ss. 262-281.
- Aktaş, Yasemin, "XI-XV. Yüzyıllar Arasında Bayburt (Doğu ve Batı Kaynaklarındaki Nakillere Göre)", *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*, Ed. Süleyman Çiğdem-M. Yasin Taşkesenlioğlu-Esat Aktaş, Bayburt Üniversitesi Yayınları, Bayburt 2019, ss. 11-25.
- Çiğdem, Süleyman-Osman Emir, "Bayburt Kalesi'nin Prehistoriası ve Eski Çağı Üzerine Genel Bir Değerlendirme", *Kaleli Kentler ve Bayburt Kalesi Kongresi, 26-27 Mayıs 2016*, Bayburt Belediyesi Yayınları, 2017, ss. 21-35.
- Dayı, Özkan, "Kitáb-i Diyárbekriyye'de Bayburt", *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*, Ed. Süleyman Çiğdem-M. Yasin Taşkesenlioğlu-Esat Aktaş, Bayburt Üniversitesi Yayınları, Bayburt 2019, ss. 27-38.
- Demir, Alpaslan-Esat Aktaş, "Gümüşhane Sancağı'nda Doğal Afetler (1888-1910)", *Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi (OTAM)*, S. 24, Ankara 2010, ss. 21-53.
- Demirel, Muammer, *İkinci Meşrutiyet Öncesi Erzurum'da Halk Hareketleri (1906-1907)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1990.
- _____, "Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüşdiye Mektepleri", *Türkler*, C. 15, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, ss. 44-60.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2017.
- Ekşi, Fatih Mehmet, "Bir Rus Seyyahın 1911 Yılı Bayburt Kalesi İzlenimleri", *Kaleli Kentler ve Bayburt Kalesi Kongresi, 26-27 Mayıs 2016*, Bayburt Belediyesi Yayınları, 2017, ss. 147-176.
- Eraslan, Cezmi-Kenan Olgun, *Osmanlı Devleti'nde Meşrutiyet ve Parlamento*, 3F Yayınları, İstanbul 2006.
- Gül, Abdulkadir, "Osmanlı Devleti'nde Kuraklık ve Kıtık (Erzurum Vilayeti Örneği: 1892-1893 ve 1906-1908 Yılları)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 2, S. 9, 2009, ss.144-158.
- Kansu, Aykut, *1908 Devrimi*, Çev. Ayda Erbal, İletişim Yayınları, İstanbul 1995.
- Karpat, Kemal H., *Osmanlı Nüfusu 1830-1914*, Timaş Yayınları, İstanbul 2010.
- Kodaman, Bayram, *Abdülhamid Devri Eğitim Sistemi*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- Kumbasar, H. Murat, "Dilencilikle Mücadelede Bayburt Örneęi", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakóltesi Dergisi*, S. 29, Erzurum 2008, ss. 119-143.
- Miroğlu, İşmet, "Bayburt", *TDVİA*, C. 5, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1992, ss. 225-228.
- Ortaylı, İlber, *Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri (1840-1880)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- Özdemir, Gazi, "Bayburt Kalesi ve XVIII. Yüzyılda İnsan Kaynakları Yönetimi", *İşgalden Kurtuluşunun 100. Yılında Bayburt*, Ed. Süleyman Çiğdem-M. Yasin Taşkesenlioğlu-Esat Aktaş, Bayburt Üniversitesi Yayınları, Bayburt 2019, ss. 39-82.
- Özger, Yunus, "XIX. Yüzyıl Sonlarında Meydana Gelen Bir Kuraklık Ve Kıtık Hadisesi İle Bunun Sosyo-Ekonomik Sonuçları", *Karadeniz Araştırmaları*, S. 19, Güz 2008, ss. 87-96.
- _____, *XIX. Yüzyıl Bayburt (Sosyo-Ekonomik, İdari ve Demografik Yapı)*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008.
- _____, "Yerli ve Yabancı Seyyahların Gözüyle Bayburt Kalesi", *Kaleli Kentler ve Bayburt Kalesi Kongresi, 26-27 Mayıs 2016*, Bayburt Belediyesi Yayınları, 2017, ss. 37-42.
- Temizgüney, Firdes, "Bayburt Kaymakamı Nusret Bey ve Faaliyetleri (1914-1915)", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C. 22, S. 1, 2018, ss. 147-164.

- Toker, Hülya, “Komutanlarının Kaleminden Balkan Savaşları Sürecinde Ordu-Siyaset İlişkisi ve Bozguna Etkisine Yönelik Eleştiriler”, *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, C. 1, S. 1, 2018, ss.1-15.
- Ulusoy, Can, *Bir Jön Türk Olarak Tunalı Hilmi ve Siyasi Düşüncesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2009.
- Ünsal, Veli, *Eskiçağda Çoruh Havzası*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2006.
- Yarcı, Güler, “II. Meşrutiyet Döneminde Erzurum Vilayeti Mülki Teşkilâtının Değiştirilmesi ve Bayburt Kazasının Yeni Taksimattaki Yeri”, *XIX. Yüzyıldan Günümüze Bayburt Uluslararası Sempozyumu*, 28-30 Mayıs 2014/Bayburt, Yay. Haz. Selcan Koçaslan-M. Yasin Taşkesenlioğlu-Kürşad Kara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2015, ss. 227-266.
- Yıldırım, Yıldırım, “Kaymakam Mehmed Hüsnü Bey’in Raporuna Göre 19. Yüzyıl Sonunda Bayburt Kazasının Genel Durumu”, *Mavi Atlas*, C. 7, S. 2, 2019, ss. 121-140.